

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA KUCZERA przeciwko POLSCE

(Skarga nr 275/02)

WYROK

STRASBURG

14 września 2011 roku

OSTATECZNY

14/12/2010

Wyrok ten stał się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi w artykule 44 § 2 Konwencji. Wyrok ten może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Kuczera przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Sekcja Czwarta), zasiadając jako Izba w składzie:

Pan Nicolas Bratza, *Przewodniczący*,
Pan Lech Garlicki,
Pan Giovanni Bonello
Pani Ljiljana Mijović,
Pani Päivi Hirvelä,
Pan Ledi Bianku,
Pani Nebojša Vučinić, *sędziowie*,
oraz Pan Fatoş Aracı, *Zastępca Kanclerza Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 24 sierpnia 2010 roku,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 275/02) wniesionej w dniu 14 lipca 2000 r. przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Trybunału na podstawie Artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności ("Konwencja") przez obywatela polskiego, pana Jerzego Kuczerę („skarżący”).

2. Skarżący, któremu przyznano bezpłatną pomoc prawną, był reprezentowany przed Trybunałem przez Pana Z. Cichonia, prawnika praktykującego w Krakowie. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez swego pełnomocnika, Pana J. Wołásiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący zarzucił w szczególności, że został pozbawiony prawa dostępu do sądu, w sposób niezgodny z Artykułem 6 Konwencji.

4. W dniu 9 lutego 2006 roku Przewodniczący Sekcji Czwartej zdecydował o zakomunikowaniu skargi Rządowi. Trybunał zdecydował również o łącznym rozpatrzeniu dopuszczalności i meritum skargi (Artykuł 29 ust. 3 Konwencji).

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

5. Skarżący urodził się w 1948 r. i mieszka w Pleśnej.

6. Skarżący wraz z bratem S.K. dzierżawili spory teren gruntów uprawnych. Z uwagi na swoją hospitalizację skarżący poprosił brata o zebranie z tego pola plonów. Skarżący twierdzi, że jego brat sprzedał zbiory i maszyny rolnicze, które stanowiły ich współwłasność i zabrał dla siebie cały pochodzący z tego dochód

7. W dniu 6 października 1998 r. skarżący wniósł pozew przeciwko bratu do Sądu Okręgowego w Tarnowie żądając 73.095 PLN tytułem odszkodowania. Wniósł on ponadto o zwolnienie z kosztów sądowych (4.985.70 PLN).

8. W dniu 21 października 1998 r. Sąd Okręgowy zwolnił skarżącego z kosztów sądowych. W dniu 2 listopada 1998 r. skarżącemu ustanowiono pełnomocnika z urzędu.

9. W dniu 16 listopada 1998 r. skarżący zmodyfikował swoje żądanie kierując je również wobec żony swojego brata. Ponadto wystąpił on do sądu o wydanie zarządzenia

tymczasowego celem zabezpieczenia przysługujących mu roszczeń poprzez m.in., ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości pozwanego i zajęcie jego rachunków bankowych. W dniu 2 grudnia 1998 r. skarżący przedstawił dodatkowe informacje, o które zwrócił się sąd w nawiązaniu do złożonego przez skarżącego wniosku o tymczasowe zabezpieczenie roszczeń. W dniu 6 kwietnia 1999 r. Sąd Okręgowy częściowo uwzględnił ww. wniosek.

10. W dniu 28 kwietnia 1999 r. skarżący rozszerzył zakres żądania do kwoty 123.035 PLN.

11. W dniu 28 maja 1999 r. Sąd Okręgowy cofnął skarżącemu zwolnienie z kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Sąd Okręgowy uznał, że dane zawarte w aktach sprawy wskazują, że skarżący nie jest osobą ubogą niezdolną do uiszczenia kosztów sądowych i innych kosztów związanych z postępowaniem przed sądem. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na to, że skarżący był właścicielem dwóch nieruchomości i że w 1998 r. posiadał 16 tys. USD na rachunku bankowym. Sąd Okręgowy stwierdził zatem, że skarżący nie przedstawił prawdziwych informacji na temat swojej sytuacji finansowej. W konsekwencji na skarżącego nałożona została kara w wysokości 100 PLN.

12. W dniu 17 czerwca 1999 r. skarżący odwołał się od tej decyzji. Zakwestionował on ustalenia sądu. Skarżący stwierdził, że na jego nieruchomości w Gromniku została ustanowiona hipoteka, podczas gdy druga nieruchomość znajdująca się w Pleśnej to mały dom, w którym mieszkał on sam wraz ze swoją liczną rodziną. Poinformował on także, że wszystkie jego oszczędności zostały przeznaczone na uprawę dzierżawionego gruntu i że jego brat pozbawił go jakiegokolwiek zysku z tego tytułu. W dalszej kolejności skarżący stwierdził, że jego jedyny dochód stanowi skromna renta z tytułu niezdolności do pracy.

13. W dniu 6 lipca 1999 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił odwołanie skarżącego. Sąd uzasadnił swoją decyzję tym, że skarżący nie ujawnił ważnych informacji na temat swojej sytuacji finansowej w pierwszym wniosku o zwolnienie z kosztów sądowych.

14. W dniu 23 lipca 1999 r. Sąd Okręgowy w Tarnowie nakazał skarżącemu zapłatę 4.985,70 PLN z tytułu opłat sądowych. W dniu 28 lipca 1999 r. skarżący zwrócił się o rozłożenie tej kwoty na raty. Skarżący stwierdził, że otrzymuje rentę z tytułu niezdolności do pracy i że nie może dokonać tej wpłaty jednorazowo. Skarżący dodał, że nie może podjąć się żadnej pracy z uwagi na zły stan zdrowia.

15. W dniu 10 września 1999 r. Sąd Okręgowy wyraził zgodę na uiszczenie kosztów sądowych w dziesięciu miesięcznych ratach. Do marca 2000 r. skarżący zapłacił sześć rat.

16. W dniu 20 lutego 2000 r. skarżący rozszerzył zakres żądania do 470.400 PLN w następstwie przedstawienia przez pozwanego dokumentów wykazujących wysokość zysku osiągniętego ze wspólnie dzierżawionego gruntu.

17. W dniu 23 marca 2000 r. Sąd Okręgowy nakazał skarżącemu zapłatę 21,445,30 PLN opłat sądowych z uwagi na rozszerzenie żądania pozwu.

18. W dniu 27 marca 2000 r. skarżący wniósł do sądu o zwolnienie go z kosztów sądowych i o umorzeniu czterech pozostałych do zapłaty rat. Skarżący poinformował, że jego jedyny dochód to renta z tytułu niezdolności do pracy w wysokości 578,46 PLN i że nie jest on w stanie podjąć pracy zarobkowej. Skarżący stwierdził, że od 11 września do 4 października 1999 r. przebywał w szpitalu, a następnie, po złamaniu kręgosłupa znowu trafił do szpitala. Skarżący dalej poinformował, że własność należącej do niego nieruchomości w Pleśnej przeniósł w drodze darowizny na swoje dzieci. Natomiast druga nieruchomość, drewniany dom w Gromniku, wymaga remontu i brakuje w nim podstawowych udogodnień. Skarżący

utrzymuje także dwoje dzieci, w wieku 13 i 18 lat. Jego żona pracuje w szkole i zarabia 497 PLN miesięcznie. Nie ma on żadnych oszczędności i posiada czteroletni polski samochód.

19. W dniu 30 marca 2000 r. Sąd Okręgowy w Tarnowie oddalił wniosek skarżącego o zwolnienie z kosztów sądowych. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego z 1935 r. i 1937 r. Sąd stwierdził, że darowiznę nieruchomości na rzecz dzieci należy traktować jako niezgodne z prawem rozporządzenie własnością celem realizacji zwolnienia z kosztów sądowych. Sąd Okręgowy stwierdził ponadto, że skarżący ma dorosłe dzieci, które w razie konieczności mają obowiązek wspierać go finansowo. Zdaniem Sądu obowiązek ten obejmuje pomoc skarżącemu w pokryciu kosztów postępowania sądowego.

20. Co więcej Sąd Okręgowy uznał, że skarżący mógł sprzedać część swojego majątku lub ustanowić na nim hipotekę. W ten sposób, zdaniem sądu, skarżący byłby w stanie zabezpieczyć wystarczające środki na sfinansowanie postępowania przed sądem. Ponadto Sąd Okręgowy stwierdził, że sprawa skarżącego nie wymagała wniesienia skargi w trybie natychmiastowym. Sąd zwrócił uwagę, że strona, która zamierza wszcząć postępowanie sądowe powinna uwzględnić koszty z nim związane i zabezpieczyć je z wyprzedzeniem z wcześniej otrzymywanego dochodu. Tylko w wyjątkowych przypadkach, kiedy konieczne jest niezwłoczne wszczęcie postępowania (z uwagi na przedawnienie roszczenia), strona może powołać się tylko na swoje bieżące zarobki.

21. Sąd Okręgowy uznał, że zwiększając zakres żądania do 470.400 PLN skarżący powinien był uwzględnić obowiązek uiszczenia kosztów sądowych, tym bardziej, że rozszerzenie żądania pozwu nie było konieczne w tym konkretnym momencie.

22. Skarżący wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego. W zażaleniu skarżący stwierdził, że nie pozbył się swojego majątku w celu uzyskania zwolnienia z kosztów sądowych, gdyż w dalszym ciągu był w posiadaniu nieruchomości w Gromniku. Jednakże przedmiotowa nieruchomość nie przynosiła żadnych zysków. Skarżący nie zgodził się z Sądem Okręgowym co do motywów darowizny. Skarżący stwierdził, że chciał on jedynie zabezpieczyć przyszłość dzieciom. Skarżący podkreślił, że nie miał możliwości zabezpieczenia wymaganej kwoty kosztów sądowych i że kwestionowane orzeczenie opiera się na spekulacjach na temat jego sytuacji finansowego.

23. W dniu 9 maja 2000 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego. Sąd Apelacyjny zgodził się także z ustaleniami Sądu Okręgowego, że rozporządzenie przez skarżącego jego nieruchomością w Pleśnej w drodze darowizny nie mogło stanowić uzasadnienia dla kolejnego zwolnienia z kosztów sądowych.

24. Skarżący, w bliżej nieokreślonym terminie dokonał zapłaty pozostałych czterech rat a sąd przystąpił do merytorycznego rozpoznania żądania pozwu.

25. W następstwie wniosku z dnia 21 czerwca 2002 r. Sąd Okręgowy w Tarnowie zwolnił pozwanych S.K. i H.K. z kosztów sądowych na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 lipca 2002 r.

26. W dniu 11 stycznia 2003 r. skarżący po raz kolejny zwiększył zakres żądania do kwoty 672.729,50 PLN (zamiast kwoty 73.095 PLN, o którą wniósł na początku). Opłaty sądowe zostały ustalone w wysokości 31.581 PLN, zaś skarżący znowu wniósł o zwolnienie z obowiązku ich poniesienia. W dniu 19 marca 2003 r. Sąd Okręgowy w Tarnowie oddalił wniosek skarżącego w tym przedmiocie. Sąd stwierdził, że wprawdzie skarżący wraz z żoną utrzymywali się ze skromnego zasiłku z tytułu niezdolności do pracy, to jednak posiada on nieruchomość w Pleśnej. Sąd podkreślił, że skoro skarżący darował nieruchomość swoim dzieciom, to dzieci powinny mu pomóc w pokryciu kosztów sądowych. Wreszcie, Sąd

stwierdził, że skarżący nie uzasadnił zwiększenia zakresu żądania nowymi okolicznościami lub dowodami, lecz po prostu zażądał wyższej kwoty. W dniu 15 maja 2003 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie utrzymał w mocy orzeczenie powołując się na motywy wskazane we wcześniejszym uzasadnieniu.

27. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 6 kwietnia 2004 r. skarżący po raz kolejny zmienił żądanie rozszerzając jego zakres tym razem do 123.035 PLN (zamiast 73.095 PLN). W dniu 7 kwietnia 2004 r. Sąd Okręgowy w Tarnowie oddalił jego wniosek o zwolnienie z kosztów sądowych uzasadniając to w analogiczny do wcześniejszego sposób.

28. Wyrokiem z dnia 8 listopada 2004 r. Sąd Okręgowy w Tarnowie oddalił powództwo. Wyrok ten uprawomocnił się z dniem 22 grudnia 2004 r.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

29. Przepisy prawa mające zastosowanie w owym czasie oraz stosowna praktyka zostały przedstawione w §§ 23-33 wyroku Trybunału z dnia 19 czerwca 2001 roku w sprawie *Kreuz przeciwko Polsce* (nr 28249/95, ECHR 2001-VI,; zob. także wyrok w sprawie *Jedamski i Jedamska przeciwko Polsce*, nr 73547/01, §§ 29-39).

PRAWO

I. ZARZUCANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 6 UST. 1 KONWENCJI Z POWODU BRAKU DOSTĘPU DO SĄDU

30. Skarżący sformułował zarzut na podstawie Artykułu 6 ust. 1 Konwencji co do tego, że zbyt wysokie opłaty sądowe wymagane dla rozpatrzenia jego sprawy w postępowaniu cywilnym naruszały przysługujące mu prawo dostępu do sądu. Odpowiednia część Artykułu 6 ust. 1 stanowi, że:

„Każdy ma prawo do... rozpatrzenia jego sprawy ... przez ... sąd ... przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym ...”

31. Rząd zakwestionował ten zarzut.

A. Dopuszczalność

32. Trybunał stwierdza, że skarga nie jest oczywiście bezzasadna w rozumieniu Artykułu 35 ust. 3 Konwencji. Trybunał stwierdza ponadto, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych przyczyn. Musi więc zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum

1. Stanowiska stron

a) Stanowisko skarżącego

33. Skarżący twierdzi, że kwota wymagana od niego celem rozpoznania jego powództwa była nadzwyczajnie wysoka i nieproporcjonalna do środków jakimi dysponuje. Przewyższała ona roczny dochód skarżącego. Skarżący nie miał żadnych oszczędności,

gdyż zainwestował wszystko w interes rolny. Ponadto sądy nie wzięły pod uwagę stanu jego zdrowia ani rzeczywistej zdolności do podjęcia pracy zarobkowej. W dodatku, sądy zażądały od niego, aby obciążył hipoteką swój majątek celem pozyskania środków na zapłatę kosztów sądowych.

34. Podsumowując, skarżący stwierdził, że zostało naruszone przysługujące mu prawo dostępu do sądu.

b) Stanowisko Rządu

35. Rząd najpierw streścił zasady regulujące zwolnienie z kosztów sądowych.

36. Następnie Rząd zwrócił uwagę, że za pierwszym razem skarżący został zwolniony z kosztów sądowych przez Sąd Okręgowy, jednakże w następstwie weryfikacji sytuacji finansowej skarżącego, zwolnienie zostało cofnięte. Rząd utrzymuje, że skarżący nie spełnił warunków zwolnienia z kosztów sądowych przewidzianych w art. 113 § 3 Kodeksu postępowania cywilnego.

37. Rząd stwierdził, że sądy przychyliły się do wniosku skarżącego i zezwoliły na zapłatę opłat sądowych w miesięcznych ratach, pomimo że dostarczył on nieprawdziwe informacje na temat swojej sytuacji finansowej.

38. Wreszcie, Rząd stwierdził, że władze państwowe wykazały się szczególną starannością w prowadzeniu sprawy skarżącego.

39. Podsumowując, Rząd zwrócił się do Trybunału o stwierdzenie, że Artykuł 6 Konwencji nie został naruszony w niniejszej sprawie.

2. Ocena Trybunału

a) Zasady orzecznictwa Trybunału

40. Trybunał zauważa, że w swoim wyroku w sprawie *Kreuz przeciwko Polsce* (przywołany wyżej, § 60) rozstrzygał on kwestię tego, czy wymóg uiszczenia znacznych opłat na rzecz sądów cywilnych w związku z dochodzeniem roszczeń może zostać uznany za ograniczenie prawa dostępu do sądu.

41. W tym względzie Trybunał uznał, że kwota opłat postrzegana w świetle konkretnych okoliczności danej sprawy – w tym możliwości uiszczenia ich przez skarżącego – oraz etap postępowania, na jakim takie ograniczenie zostało nałożone – stanowią czynniki decydujące o tym, czy dana osoba posiadała prawo dostępu do sądu, oraz czy jej sprawa została "rozpatrzona przez sąd".

b) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

42. Trybunał musi ustalić, czy w konkretnych okolicznościach przedmiotowej sprawy wysokość faktycznie wymaganych opłat stanowiła ograniczenie naruszające samą istotę prawa skarżącego do sądu.

43. Trybunał w pierwszej kolejności zauważa, że przedmiotowa sprawa dotyczy powództwa o odszkodowanie wniesionego przez skarżącego przeciwko jego bratu w związku z jego rzekomym oszukańczym działaniem. Opłaty sądowe w niniejszej sprawie zostały ustalone jako ułamek wartości żądania czyli kwoty odszkodowania, o które wnosił skarżący.

44. Trybunał zauważa, że wprawdzie władze początkowo zwolniły skarżącego z należnych w sprawie opłat sądowych, to następnie zwolnienie to zostało jednak cofnięte z uwagi na to, że skarżący nie ujawnił wszystkich istotnych informacji na temat swojej sytuacji finansowej (patrz paragraf 8 i 11-13 powyżej). Sąd w dalszej kolejności nie uwzględnił argumentu skarżącego, że nie jest on w stanie uiścić opłat sądowych i że nie jest on zdolny do pracy. Jego sytuacja finansowa została oceniona w oparciu o fakt bycia właścicielem nieruchomości, którą, zdaniem władz, skarżący mógł sprzedać lub obciążyć hipoteką. Dodatkowo, władze podkreśliły, że skarżący posiada dorosłe dzieci, na rzecz których dokonał on darowizny domu i które powinny mu pomóc w sfinansowaniu kosztów postępowania. Na tej podstawie władze stwierdziły, że skarżący mógł zabezpieczyć środki finansowe wystarczające do pokrycia kosztów sądowych (patrz paragrafy 12, 20 i 21 powyżej).

45. Trybunał dalej zauważa, że skarżący czterokrotnie rozszerzał zakres żądania. Kwota, której zasądzenia ostatecznie się domagał była dużo wyższa niż jego pierwsze żądanie (patrz paragrafy 7, 10, 16, 26 i 27 powyżej). W tym względzie należy podkreślić, że nie należy oczekiwać, iż skarżący, którzy celowo zawyżają wartość swoich roszczeń, zostaną całkowicie zwolnieni od uiszczenia opłat sądowych lub też z wymogu ponoszenia kosztów sądowych w rozsądnej wysokości (zob. wyrok Trybunału w sprawie *Kupiec przeciwko Polsce*, nr 16828/02, § 49, 3 lutego 2009 r.).

46. Trybunał zauważa dalej, że pomimo nadmiernej kwoty odszkodowania, której żądał skarżący, sąd krajowy dwukrotnie zwolnił go z należnych opłat sądowych. Ponadto sądy krajowe zezwoliły skarżącemu na uiszczenie opłat w miesięcznych ratach (patrz paragrafy 8, 15 i 24 powyżej). Wreszcie Trybunał zwraca uwagę, że Sąd Okręgowy w Tarnowie rozpatrzył ostatecznie sprawę skarżącego co do meritum (patrz paragraf 28 powyżej).

47. W takich okolicznościach Trybunał uważa, że wysokość kosztów sądowych wymaganych od skarżącego w niniejszej sprawie nie może zostać uznana za nieproporcjonalne ograniczenie prawa dostępu do sądu.

48. Podsumowując, Trybunał uznaje, że Artykuł 6 ust. 1 Konwencji nie został naruszony w tej sprawie.

II. ZARZUCANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 6 UST. 1 KONWENCJI Z POWODU PRZEWLEKŁOŚCI POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO

49. Skarżący zarzucił nadmierną długość postępowania sądowego w sprawie wniosku o tymczasowe zabezpieczenie roszczeń. Skarżący powołał się na Artykuł 6 ust. 1 Konwencji, który w odpowiednim zakresie stanowi co następuje:

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego ... rozpatrzenia jego sprawy ... przez sąd ... przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym ...”

50. Trybunał zauważa, że zarzucane przez skarżącego naruszenie miało miejsce w postępowaniu w przedmiocie środka tymczasowego (patrz akapit 9 powyżej). Nawet przyjmując, że Artykuł 6 ust. 1 Konwencji znajduje zastosowanie do tego rodzaju postępowania (zob. wyrok w sprawie *Micallef przeciwko Malcie* [GC], nr 17056/06, § 83-86,

WYROK W SPRAWIE KUCZERA przeciwko POLSCE

ECHR 2009-...), Trybunał zauważa, że postępowanie w przedmiocie środka tymczasowego zostało zakończone w dniu 6 kwietnia 1999 r., czyli ponad sześć miesięcy przed wniesieniem tej skargi.

51. Wynika stąd, że ta część skarg została wniesiona po terminie i należy ją odrzucić zgodnie z Artykułem 35 ust. 1 i ust. 4 Konwencji.

III. ZARZUCANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 13 KONWENCJI

52. Skarżący zarzucił także podniósł, że nie dysponował skutecznym środkiem odwoławczym w odniesieniu do długości postępowania w sprawie zastosowania środka tymczasowego. Skarżący powołał się na Artykuł 13 Konwencji.

53. Trybunał powtarza, że zgodnie ze swoim orzecznictwem, Artykuł 13 Konwencji znajduje zastosowanie wówczas gdy skarżącemu przysługuje „sporne żądanie” bycia ofiarą naruszenia prawa gwarantowanego Konwencji (zob. wyrok w sprawie *Kudła przeciwko Polsce* [GC], nr 30210/96, § 157, ECHR 2000 XI). Uwzględniając powyższe wnioski (zob. paragraf 46 powyżej), Trybunał uważa, że skarżącemu nie przysługiwało „sporne żądanie” odnośnie naruszenia praw na gruncie Konwencji, które wymagałyby zadośćuczynienia w rozumieniu Artykuł 13 Konwencji.

54. Wynika stąd, że ta część wniosku jest w sposób oczywisty bezzasadna w rozumieniu Artykułu 35 ust. 3 Konwencji i musi zostać odrzucona zgodnie z Artykułem 35 ust. 4 Konwencji.

Z TYCH WZGLĘDÓW TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* za dopuszczalną skargę dotyczącą braku dostępu do sądu, natomiast pozostałą część skargi za niedopuszczalną;
2. *Stwierdza*, że nie nastąpiło naruszenie Artykułu 6 ust. 1 Konwencji z powodu braku dostępu do sądu.

Sporządzono w języku angielskim oraz ogłoszono w formie pisemnej dnia 14 września 2010 r., na zasadach Reguły 77 ust. 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Fatoş Araci
Zastępca Kanclerza

Nicolas Bratza
Przewodniczący